

dobiček, ker ne išejo semena, ker so meso- in merčeso- jedi, da le bramore, červe majskih kebrov in druge merčese, katerih more biti na tvoji njivi mergoli in ti njezne koreninice rastljin pokončajo, s plugam in brano na svitlo pripravljene pobirajo in povžijejo.

Ako se resnice tega še bolj prepričati hočeš, pre-
ôrji travnik ali senošet, brez da bi po tem na njo kaj semena vsejal, in vidil boš, če količkaj paziš, koliko merčesov si na dan spravil, in kako marljivo jih te ptice pobirajo.

Ali tudi kot mesojedci so te ptice človeku in de-
želi v veliko korist; brez da bi roparce bile — razun srake, ktera včasih tudi mlade in majhne ptičke v gnje-
zdu ali kakor si bodi napade in požrè, tudi svitile reči rada vkrade in v svoje gnjezdo nese — vso merhovino pocepanih žival poišejo, povžijejo in nam tako zrak či-
stijo, ki se po gnjilini in trohljini merhovin okuži.

Neka druga jako koristna ptica je štorcklja, čaplja (Storch); ali ta žival je tako nježnočutljiva, da vsako nar manjši zamero dobro v spominu ohrani. Zatoraj jo sedaj pri nas na Krajskim redkokrat vidimo, ker je gotovo večkrat po nevednih ljudéh preganjana bila — le na Ljubljanskim močirju se včasih še ktera vidi. Kače, krastavice in take ostudne laznine nimajo veči sovražnice med pticami od štorcklje; ona nar bolj stru-
peno kačo brez škode požrè, in ena rodovina tega ple-
mena je v stanu cel okraj človeku in živini škodljivih golazin jih pokončaje očistiti. To uče skušnje taci kra-
jev, kjer ž njimi prijazno ravnajo in jim mirne pustijo njih gnjezda, ktere si iz šib spletajo, in na strehe cerkev, hiš ali na dimnike narejajo. Če ravno je ta ptica od-
letavnica (Zugvogel), vunder, kjer se enkrat vdomaci in mirno pustí, vsako leto spet pride in staro gnjezdo v last vzame. Mlada štorcklja se pustí tudi k hiši pri-
vaditi, ter živi potem med hišno perutnino prav prijazno in zraven merčesov tudi zernje jé; je pa potem pri hiši jako koristna, ker se takimu dvorišu nobena ro-
parca — še postojna in jastrob ne — ne bliža, ker se štor-
ckleviga ojstriga kljuna boji, ki je tako vstvarjen, da se na vse platí v bran postavi in hudo vseka; privaje-
na se tudi za hišno perutnino bojujej.

(Dalje sledí.)

● zadevi slovenskega pravopisa tu- jih beséd.

(V natis poslano.)

(Konec.)

Da pa svoje dokaze ob kratkem povzamemo. Mi od-
svetujemo tuje besede s čerko *j* kerpati: a) ker ni lepa, ni vredna knjižne rabe; b) ker tako sirovost in neizo-
braženost našega jezika očitno kažemo; c) ker moramo v tej zadevi vendar enkrat k stanovitosti in edino-
sti priti; d) ker bi nas to k nasledkom pripeljalo, kte-
rih bi sami ne želeli, posebno ko se bo začelo o zgo-
dovini in zemljopisu v našem jeziku kaj več pisati; e) ker se tako hipoma od ostalih Slavenov odcepimo*).

Tudi čerke *v* namesto *u* v tujih besedah ne poter-
dimo. To posebnost so Slovenci vpeljali, ker naš jezik nima dvojglasnic (diftongov). Pa take besede niso slo-

venske, toraj niso na naš pravopis vezane. Slovenci izrečemo tihnico *v* povsod mehko. Ta izreka pa ni slo-
vanska. Ostali Slaveni jo na koncu besed in v sredi pred tihnico zgovore oestro, to je, skoraj kakor „f“, ali kakor Nemci v besedah Nerv, naïv, zato v rus-
kih imenih Nemci naravnost ff pišejo, na priliko Ti-
toff. Po tem takem tudi drugi Slaveni naših knjig ne morejo prav brati, če pišemo: Evropa, Avstrija ... ker sami pišejo in govoré svigdar: Europa, Austria. Nas Slovence pa izvorni evropski pravopis nič ne moti, in slovanska uzajemnost ga nam tudi nasvetuje.

Če je kakimu narodu sloga potrebna, je gotovo mnogo razcepljenim Slavenom, posebno pa nam Sloven-
cem. Nekteri nam obetajo zlate čase, kader bo naše slovstvo obogatelo, kakor družih narodov, postavimo Nemcev. Mi pa pravimo: Velika nespamet in krivica bi bila, od Slovencev, to je, od poldruziga miliona o slovstvu to tirjati, kar je storilo blizo 40 milionov Nem-
cev, več ko 30 mil. Francozov i. t. d. Nam ne ostane družiga, ako hočemo svojo národnost ohraniti, kakor da se z Jugoslaveni zjedínimo, potlej nas je 10 milionov, to je, toliko kot Angležev, kateri imajo vseobsežno literaturo; potlej jo zamoremo tudi mi doseči. To zje-
dinjenje se pa na en hip ne more zgoditi, temuč od stopnje do stopnje. Ena taka stopnja je tudi, da se o pravopisu tujih imen z Jugoslaveni zjedínimo. Po-
trebo smo zadosti skazali. Tako nam ostane še iskrena želja, da bi nas Slovence v tej zadevi obsegla mila sloga, in da bi nikdar ne pozabili važnih besed: „sloga jači, nesloga tlači“ ali „concordia res parvæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur.“

Družba zemljoznanstva in rudar- stva Krajske dežele in povabilo k pristopu.

Začasni odbor te po izgledu družih deželá novo osnovane in za našo domovino gotovo imenitne in važne družbe je razglasil uni dan v nemškem Ljubljanskim časniku povabilo k pristopu te družbe, in je priložil tudi družbine postave, ktere razlagajo namen, o-
pravilstvo in osnovo te družbe.

Prošnji, da bi tudi v „Novicah“ naznanili začetje in početje te družbe, se radi vdamo, ker, ako bo družba mo-
čna postala po premoženju, zvedenih in pridnih udih, je gotovo veliko koristniga za natanjčnisi spoznanje v zemlji še skritih zakladov za domače rudarstvo in kupčijo in veči prihodke domovine po nji pričako-
vati. Želeli bi vunder, da bi se družbine postave, ktere razodevajo namen in opravilstvo te družbe, in prihodnjič razglasovani družbini spisi tudi v doma-
čim jeziku na znanje dajali, ker je misliti, da bi znal tudi kakošen bolj premožen mož v družbo stopiti, ki nemškiga jezika ne razume, in če tudi kakošno nemško besedo zna, vunder v nemškem jeziku razglašenih po-
stav ne razume in ne vé, kaj se pravi „geognostisch“, „montanistisch“, „technisch“, „comerziell“, „literarisch“, i. t. d. To so pa le naše misli, kte-
rih odboru ne vrivamo, in jih le v prid družbi razode-
nemo, ker smo prepričani, da pri nas nobena družba ne more na terdnih nogah stati, ali saj ne občnokor-
istna biti, dokler je le enostranska, namreč dokler dela in piše le edino samo za tiste, ki nemško znajo. Od tod mende izvira tisto hiranje nekterih družb, zoper ktero se sliši mnogokrat tožiti, ker so le nemške polovi-
čarce, in ni prave národske združene moči. Če se v deželi dva jezika govorita, delajmo tako, da bo za vse prav, da bo vsak vedil, kaj hočemo od njega. Marsikaka kaplica bo pritekla po tem h kaplici, in iz več kapljic bo izviral studenec, iz več studencov reka i. t. d. Vsim razumljivi bomo vsim vstregli. To se-
daj ne more drugač biti; ljudstva so se zbudile in ter-

*) Čerka *j* prepogosto rabljena, stori jezik nepotrebno mehak, in pri nobenem slavenskem kolenu se tako pogosto ne piše, kakor pri nas. Iliri jo opuščajo ne samo v tujih besedah, temuč tudi v 2. stopnji priloga (comparativ) na priliko pri-
jetnia reč. Prav bi bilo, da ji tudi mi Slovenci slovo damo pri vsih besedah, ktere v 3. sklonu na koncu »ii« do-
bivajo, in pišemo n. p. sodnia, komisia, vradnia, škofia i. t. d. Ze smo zgoraj opomnili, da nikdar ne naznani, ali je glasnica »i« potegniti ali hitro izreči. Prav bi utegnili tudi biti, da jo, tujcem naš jezik polajšati, po izgledu Ilirov za »r« povsod opuščamo, in pišemo, na prili-
ko, papira, cesara, gospodara. Pis.

jajo, da vsak jezik veljá, ker je jezik le pomoček, da se med sabo razumemo. Tudi čist Slovenec zna ti družbi prav koristen ud biti.

Po tem ovinku se vernemo k napodevani zemljoznanski in rudarski družbi. Nje namen je, kolikor je moč, skrito notrajnstvo zemlje, gričev in gorá Krajnske dežele spoznati, — kar imajo koristne rudnine, premoga i. t. d. v sebi, razodeti, in po tem najdene rudarije proti primernimu plačilu v družbino kaso takim udam prepustiti, ki jih bojo hotli prevzeti. Družba si tedaj nikdar ne bo sama rudarij in fužin napravljala, ampak ona bo le po zvedenih možéh po najdbi rudarij sledila, in kar bo najdla, svojim udam tako prepustila, da bo za družbo in za tistiga prav, ki bo začel kopati.

Vsaki pravi ud ali deležnik te družbe odrajta v družbino kaso za vsaki mesec polgoldinarja, katero plačilo zamore tudi na enkrat za pol leta ali za celo leto odrajtati. Za to vživa vse pravice družbnikov, kakor tudi to, da je deležen dobička vsih rudninskih najdb in pridobitev te družbe. Postave določijo pravice družbnikov natanjko.

Zapisujejo se pa udje v to družbo v bukvarnici gg. Kleinmajerja in Bambergga v Ljubljani, ustno ali pismeno.

Od Londonske obertnijske razstave.

V Ljublj. nemšk. časniku popiše g. H., ki je ravno iz Londona prišel, ondašnjo veliko razstavo, v kateri je, kakor naši bravci že vejo, blago celiga sveta na ogled postavljeno. Že je več tacih popisov, vunder se vselej nar raji taki beró, ki so po domačih ogledovavcih z oziram na domačo deželo spisani. Tedaj podamo svojim bravecam imenovani popis nekoliko okrajšan.

Nar poprej pravi g. popisnik, da kdor Londona (poglavniga mesta Angleškiga kraljestva) ni vidil, si ga nikakor misliti ne more; London je sam za se „popolen svét“, v katerim se vse najde, kar človeški um po vednostih in človeškim trudu popolniga vstvariti in na dan prinesti zamore — kjer so vse dobre, pa tudi vse slabe in hudobne lastnosti človeštva nadomestovane. Kdor si hoče pred oči postaviti veličansko stekleno poslopje, v katerim ima več ko 50000 ljudi na enkrat prostor, in hoče zapopadek imeti, kako ogledovavci v to poslopje vrejo, in iz njega vùn grejo, naj si misli mravljiše, ker mravlje vedno sem ter tje švigajo. Ta mu da nar bolji primero. In pri vsi ti gnječi ni ne oroženiga policaja ne vojaka viditi; prijazna beseda prosto oblečeniga mestniga stražnika v prosti rujavi sukunjici je zadosti, da se tudi nar veči gnječa sak sebi spravi. Kjer so vsi prebivavci enaki pred postavo, in nobeden nobene prednosti nima pred drugim, se je pokoršina do postave tako v ljudstvu vkoreninila, da je ena sama beseda taciga stražnika v imenu postave zadosti, da je povsod red in mir; zato ondi tudi vojakov ne potrebujejo.

Po tem popiše g. H. krasno in veličansko poslopje, katero se pri vsi velikosti tako lahko zdí, da se človek na prvi pogled čudi, kako da zamore tolikšno težo nositi. Vse blago iz vsih delov sveta je pa tako lepo na ogled postavljeno, da se človek nad tem dosti čuditi ne more. Med tem se vidijo vodométi, krasni in dišeči verti i. t. d. Vse je najdel g. popisnik v razstavi — le po skupnim popisu razstavljeniga austrijskiga blaga je zastonj popraševal; odgovorilo se mu je: da še ni izdelan! Morebiti bo še le po razstavi gotov. Pervikrat je naglo obhodil razstavo celiga sveta, in je potreboval za to 5 ur.

Drugikrat je bolj natanjko pregledoval razstavljeno

blago. Po njegovim razsodku se zna v Bèrni izdelovano blago za hlače meriti z vsacim blagam enake baže; Angleško je scer dober kup, pa ne tako lepo. Morove sukna iz Celjovca prekosé v ličnih barvah vse drugo sukno. Še mnogo drugo Dunajsko in austrijsko štacunarstvo blago močno hvali; le to obžaluje, da se ni iz austrijskiga nič srednjiga in dober kup blaga v razstavo poslalo, ampak le lična roba. Koliko bi se bilo dalo iz Marskih fabrik v razstavo poslati! Tudi bi bilo prav, ako bi bili iz Teržiča usnja in čevlje v tiste sorte, ki so tako dober kup, poslali, — čok (kocov) iz Krajnskiga bi ne smelo ondi manjkati. V steklenim blagu (glažih) prekosi Češko blago vse drugo. V mizarskih izdelkih so se Dunajčanje kaj dobro skazali. — Angleško pavolnato blago mu ni kaj posebno dopadlo, razstavljeno je večidel nisko (ordinar) blago; vunder mu je to posebno dopadlo (kar se pri austrijskih fabrikah zlo pogreša), da je širjava in méra blaga resnična, da je znotraj blago tako, kakor je zunaj, — da je zunej zaznamovano, ako je znotraj kaj lisastiga, sterganiga i. t. d. — Rusovsko je poslalo v razstavo topnih krogel (Kanonkugel) na zbero; ker niso lepši izdelane od austrijskih in angleških, misli g. popisnik, da jih je le zato poslalo, da svet zvé, da setega blaga ondi dovolj dobí. — Mnogoverstnih mašin, ki so na ogled postavljene, ne more prehvaliti. —

Poslednjič opomni g. popisnik še mnogometniške šole, ki je za majhin denar vsacimu odperta, in je posebno za to hvale vredna, ker se v njih večkrat na dan mnogoverstne natoroznanske skušnje v poduk neučenim delajo in se jim razlaga, kako na priliko: sopuh mašine žene, kaj kaže magnetična iglica, v čim obstoji moč elektrike in magnetizma i. t. d., da tako tudi preprosto ljudstvo spozná čudovito moč nature, in si ne misli namesto nje hudiča ali copernic.

O zdravniških zadevah Krajnskiga.

Predlog županijam.

V 152. listu Ljubljanskiga nemškiga časnika obžaluje domoljubni mož iz dežele g. M. V., ki je že o mnogih domačih zadevah svoj glas povzdignil, da žalostne skušnje učé, da že zlo zdravnikov (to je, kirurgov) pri nas manjka, in da se to pomanjkanje po tistim času očividno kaže, od kar je zdravniška šola v Ljubljani jenjala, iz ktere je poprej dežela vse svoje kirurge dobivala, in nekoliko tudi sosedne kronovine, kakor Koroško in Horvaško. Ministerstvo leta 1848 je pa sklenilo, da imajo sčasama po vsim cesarstvu kirurgi jenjati, in na mesto njih dohtarji stopiti. Nasledek tega sklepa je bil, da imajo po versti kirurgijske šole jenjati, in perva je na versto prišla Ljubljanska. Ali pokazalo se je, da je bil ta sklep leta 1848 prezgoden, ker se takrat ni mislilo na to, da preden se kakošna stara reč podére, mora že nova pri rokah biti, ktera staro boljši nadomestuje, namreč novi dohtarji morajo za deželo pripravljene biti na mesto kirurgov. Téh pa ni — in sedanje ministerstvo uka, ki je začasno potrebo kirurgov spoznalo, ni vzdignilo po tem nikjer nobene kirurgijske šole več, marveč je na spraznjene učelištva nove učenike postavilo. Le v Ljubljani je ostalo po naukazu leta 1848, čeravno je naše deželno poglavarstvo že večkrat za vpeljanje vzdignjene zdravniške šole prosilo*).

Kjer je na deželi le malo dohtarjev, so kirurgi sila potrebni, da ozdravljajo zraven vunanjih bolzin

*) Kakor slišimo, je g. deželni pogavar, z oziram žive potrebe zdravnikov po deželi, zopet to prošnjo ponovil. Vred.